

STŘET ZÁJMŮ

DEFINICE STŘETU ZÁJMŮ (OBSAŽENÁ V ZÁKONĚ 238/1992)

„Střetem veřejného zájmu se zájmem osobním se rozumí takové jednání, popřípadě opomenutí veřejného funkcionáře, které ohrožuje důvěru v jeho nestrannost nebo při němž veřejný funkcionář zneužívá svého postavení k získání neoprávněného prospěchu pro sebe nebo jinou fyzickou či právnickou osobu.“

VETO PREZIDENTA REPUBLIKY

Novelu zákona považují za nesystémovou, nedomyšlenou, nepřehlednou, málo srozumitelnou a svými důsledky jdoucí proti soukromí nemalého počtu bezúhonných občanů naší země.

Senát návrh zamítl velmi výraznou většinou, a to zejména proto, že – aniž by si to předkladatelé i poslanci uvědomili – zákon způsobí, že oznámení o majetkových poměrech budou nuceni podávat i ředitelé základních a středních škol a řada dalších osob, které nejsou veřejnými činiteli v klasickém slova smyslu. Zvláště paradoxní je to v souvislosti s tím, že z dopadu této novely byli naopak výslovně vyjmuti vedoucí představitelé univerzit a vysokých škol. Mimo zákonnou úpravu tohoto typu se touto novelou dostávají i soudci a státní zástupci.

Problémem je i nebezpečí zpětného účinku, který závisí na dni vyhlášení zákona ve Sbírce zákonů. Pokud začne platit před 30. červnem 2008, bude se tato novela týkat i období roku 2007. Bude se tak týkat i těch, kteří v současném znění zákona zahrnutí nejsou a nemohli s ním počítat (nemusejí mít k dispozici potřebné doklady, atd.). Není rovněž jasné, co budou muset udělat ti, kteří oznámení o majetkových poměrech ohledně roku 2007 na základě minulé verze zákona již podali. Novela neobsahuje žádná přechodná ustanovení.

ÚPRAVA STŘETU ZÁJMŮ V ZEMÍCH SVE A VYBRANÝCH ZEMÍ EU (DLE STUDIE PI, 4/2005):

Bulharsko: Otázka střetu zájmů je upravena v Ústavě a Jednacím řádu Národního shromáždění, existuje kromě toho i zvláštní zákon upravující podávání prohlášení o majetku osob zastávajících vysoké ústavní funkce (prezident, ministři, členové Parlamentu). Uvádí se příjmy majetku a příjmy manželů a neplnoletých dětí.

Estonsko: oblast je upravena v antikorupčním zákoně. Vztahuje se na prezidenta, členy vlády a Parlamentu, předsedu a soudce Nejvyššího soudu, guvernéry krajů nebo předsedy a členy obecních a městských rad.

Francie: upravuje prohlášení dvou druhů – o činnosti a o majetku (podobně i v Rakousku), a to ve volebním zákoně a zákonech o transparentnosti politického života. Prohlášení o činnosti je povinné pro poslance a senátory, prohlášení o majetku pro poslance a senátory při obnovování třetiny senátu, členy vlády a EP, předsedy rady regionů a departmentů, starosty města nad 30 000 obyvatel. Osoba uvádí i majetek manžele.

Chorvatsko: zákon se vztahuje na prezidenta, členy Parlamentu a vlády, prefekty a viceprefekty územních celků nebo primátora města Záhřebu. Zákon se na dotyčné vztahuje i rok po skončení funkce a podává se i za manžele a děti.

Litva: oblast upravuje zákon, týkající se osob zastávajících některé vysoké funkce v ústředních a místních veřejných úřadech. Vztahuje se i na státní zaměstnance všech úrovní. Přiznání obsahuje i příjmy manžela/ky.

Lotyšsko: zvláštní zákon upravující střet zájmů veřejných činitelů a její prevenci. Vztahuje se na prezidenta, poslance a členy vlády, předsedy a radní městských, obecních a okresních rad samosprávných celků. Přiznání je podáváno v případě, že byla funkce vykonávána déle než tři měsíce, také do 15 dní od jejího ukončení. Poslanci a senátoři ve lhůtě 24 měsíců.

Německo: oblast je upravena v ústavě, zákonu o poslancích a jednacím řádu Spolkového sněmu. V případě, že u poslance nedojde v průběhu roku ke změně, nemusí podávat přiznání znovu.

Polsko: povinnost přiznání se vztahuje na poslance a senátory a dále na ostatní veřejné funkcionáře.

Slovensko: povinnost podat oznámení osobního zájmu, oznámení funkcí, zaměstnání, činnosti a majetkových poměrů a oznámení podávané po skončení veřejné činnosti platí pro prezidenta, poslance a členy vlády, vedoucí ústředních orgánů státní správy, předsedy a zastupitele vyšších územních samosprávných celků. Uvádějí se majetek manželů a neplnoletých dětí.

Velká Británie: Sněmovna má k dispozici dvě odlišné a navzájem spjaté metody pro oznamování soukromých finančních příjmů: registrace zájmů přístupná veřejnosti ke kontrole a deklaraci zájmů v průběhu debaty ve Sněmovně. Existuje devět kategorií registrovaných zájmů: ředitelská funkce, honorované zaměstnání, funkce a profese, služby klientům, sponzorství aj. Deklarace zájmů upravuje i lobbvání za odměnu či zohlednění.

- **Stávající zákon** o střetu zájmů přináší v porovnání s předchozí právní úpravou 238/1992 podstatně širší výčet okruhu osob, na které dopadají povinnosti v něm obsažené. Soudci a státní zástupci jsou do tohoto výčtu zahrnuti bez ohledu na to, u kterého soudu nebo státního zastupitelství jsou činní. Stejně jako dalším osobám, které zákon označuje pojmem „veřejný funkcionář“, stanoví soudcům i státním zástupcům stejné povinnosti, které spočívají v podávání oznámení formou čestného prohlášení o:
 - tzv. osobním zájmu,
 - jiných vykonávaných činnostech,
 - majetku nabytém v průběhu výkonu funkce,
 - příjmech, darech a závazcích.
- Zákon stanoví, že prohlášení je veřejný funkcionář povinen učinit nejpozději do 30. června následujícího kalendářního roku. Nejbližším „následujícím kalendářním rokem“ od účinnosti zákona je rok 2008, tedy v případě roku 2008 do 30. června 2008.
- Kontrolní povinnost nese do určité míry tzv. evidenční orgán. Zákon mu ukládá, aby dohlížel nad úplností údajů, které jsou součástí oznámení. Pojem „úplnost“ nelze zaměňovat za „správnost“ poskytnutých údajů. Zde se objevuje určitá slabina zákona, neboť oprávnění evidenčního orgánu kontrolovat úplnost čestných prohlášení může spočívat pouze v ověření, zda veřejný funkcionář vyplnil (pozitivně nebo negativně) všechny rubriky formuláře. Nemá žádné právní nástroje, jak si ověřit, zda do něj zahrnul všechny položky, tím spíše, zda např. jejich ocenění, jde-li o majetek, je správné.
- Zákon stanoví, že soud rozhoduje o porušení povinností veřejných funkcionářů ve správním soudnictví. Návrh na zahájení takového řízení může podat evidenční orgán, pokud dojde k závěru, že existuje důvodné podezření, že veřejný funkcionář porušil povinnosti uložené tímto zákonem.
- Zákon rozlišuje mezi odpovědností veřejných funkcionářů za porušení zákonné povinnosti a přestupky dalších fyzických osob. Sankci v odstupňované výši od 30 do 500 tis. Kč může veřejnému funkcionáři uložit pouze soud rozhodující ve správním soudnictví. O přestupcích dalších osob, kterým lze uložit pokutu ve výměře až 100 tis. Kč, rozhoduje buď Úřad pro ochranu osobních údajů nebo obecní úřad.

NAVRHOVANÉ ZMĚNY

- zákon vyjímá z okruhu povinných osob člena prezidia Komise pro cenné papíry, soudce, ředitele Bezpečnostní a informační služby a ředitele Úřadu pro zahraniční styky a informace
- rozšiřuje okruh o inspektora Úřadu pro ochranu osobních údajů a zástupce veřejného ochránce práv, uvolněného zastupitele kraje a obce, místostarostu obce
- dále jsou povinni uvádět přiznání (dle § 2)
 - ředitel bezpečnostního sboru a vedoucí příslušník bezpečnostního sboru 1. a 2. řídicí úrovně (s výjimkou pracovníků zpravodajských služeb),
 - člen statutárního, řídicího, dozorčího nebo kontrolního orgánu právnické osoby zřízené zákonem, státní příspěvkové organizace, příspěvkové organizace územního samosprávného celku, s výjimkou členů správních rad veřejných vysokých škol
 - vedoucí zaměstnanec 3. a 4. stupně těchto právnických osob, vedoucí organizační složky státu, která je správním úřadem, a vedoucí zaměstnanec organizační složky státu 2. až 4. stupně řízení s výjimkou zpravodajských služeb,
 - vedoucí úředník územního samosprávného celku podílející se na výkonu správních činností zařazený do obecního úřadu, do městského úřadu, do magistrátu statutárního města nebo do magistrátu územně členěného statutárního města, do úřadu městského obvodu nebo úřadu městské části územně členěného statutárního města, do krajského úřadu, do Magistrátu hlavního města Prahy nebo úřadu městské části hlavního města Prahy.
- na osoby dle § 2 se zákon vztahuje v případě, že nakládají s částkou vyšší než 250 tisíc korun, při rozhodování o veřejných zakázkách, rozhodování ve správním řízení a podílení se na vedení trestního stíhání
- ruší povinnost prokazovat majetek manžele
- mění např. povinnost uvádět rodné číslo při žádosti o nahlédnutí do registru
- ruší hlavu Odpovědnost veřejných funkcionářů a řízení, se sankcemi za porušení zákona ve výši 30 – 500 tis. Kč, a nahrazuje jí rozšířením udělení pokuty i na veřejného funkcionáře (dosud pouze fyzická osoba), a to v případě nepodání přiznání, přiznání podaném po lhůtě, nepravdivě vyplněných údajích nebo při výkonu funkce neslučitelné z veřejnou funkcí, a snižuje zde pokutu ze 100 na 50 tis. Kč.